

BOTOS János*
GERŐ Ernőtől BISZKU Béláig.
A belső ügyek minisztériumából „rendőr-minisztérium”
1953-1957.

(From Ernő GERŐ – Béla BISZKU. Transformating from ministry of interior to „police ministry” 1953-1957.)

Absztrakt

A magyarországi pártállam kiépülése során a hatalomgyakorlás szervezete 1953-ban módosult, mivel az Államvédelmi Hatóság és a belügyi tárca fúziójára került sor. Az 1956-os magyar forradalom és szabadságharc levereése nyomán pedig a magyarországi állampárt reorganizálása keretében olyan új típusú belügyminisztériumot alakítottak ki, amely más formában ugyan de magában foglalta a korábbi elnyomó szervezetek teendőit is.

Kulcsszavak:

„rendőr-minisztérium” ; belső ügyek minisztériuma ;
Államvédelmi Hatóság ; BM Kollégium ;
Fegyveres Erők Minisztériuma

Abstract

During the establishment of the Hungarian party state, the organization of the exercise of power changed in 1953, as the State Protection Authority and the Ministry of Interior fused. Following the repression of the Hungarian Revolution and the War of Independence in 1956, a new type of interior ministry was created in the reorganization of the Hungarian state, which, in other respects, included the former repressive organizations.

Keywords:

police-ministry ; ministry of interior ; State Security Department ;
BM Council ; Ministry of Armed Forces

---

*

- *Open Researcher and Contributor ID* = Nyílt Kutató és Közreműködő Azonosító (**ORCID**)

<https://orcid.org/0000-0002-2680-7131>

Institutional attachments = Szerző intézményi kötődései :

- *Bertalan Szemere Scientific Society of History of Hungarian Law Enforcement* =
Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság

@: botos.janos.erno@gmail.com

DOI : 10.31626/HU-EISSN2530094X.VITOM.37-54.p

1953 kora nyarán, Magyarországon összetetten tört felszínre az évek során felhalmozódott politikai, gazdasági, és társadalmi feszültség. Az ország helyzetét és a Magyar Dolgozók Pártja felső vezetésének a problémák megoldására való képtelenségét látva a Szovjetunió Kommunista Pártja DZSUGASVILI Joszif Viszarionovics [SZTALIN] halála után megválasztott új vezetése egy általuk meghatározott összetételű tárgyaló delegációt rendelt Moszkvába. Az 1953. VI. 13-16. között zajló tárgyalásokon – más problémák megoldása mellett a szovjet tárgyaló delegáció nyomatékosan javasolta — amely a kor viszonyai közepette természetesen utasításnak számított —, hogy a miniszterelnöki széket NAGY Imre foglalja el, a Belügyminisztériumot és az Államvédelmi Hatóságot vonják össze, és az egyesített minisztérium irányítója SINGER Ernő [GERŐ Ernő], ROSENFELD Mátyás [RÁKOSI Mátyás], és a moszkvai vezetés hűséges támogatója legyen.

A moszkvai tárgyalások alapján a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége 1953. VI. 27-28-án kritikus hangvételű ülésen elemezte az ország helyzetét, fogalmazta meg a hibák, és a bűnök kijavításának lépéseit. A tanácskozáson NAGY Imre, a kijelölt miniszterelnök, kritikus beszédében — többek között — szólt a rendőrség, és az államvédelmi szervezet munkáját jellemző törvénysértésekről, a „szocialista” törvényesség helyreállításának szükségességéről, az internálótáborok feloszlításáról, valamint a széleskörű amnesztia meghirdetéséről. Kifejtette, hogy a helyi tanácsok működésében biztosítani szükséges a törvényességet és a szakszerűséget és ennek érdekében központi irányításukat az Elnöki Tanács hatáskörébe kell vonni. Ennek végrehajtása érintette a belügyi tárca hatáskörét. A Magyar Dolgozók Pártja (MDP) Központi Vezetőség ülését követően 1953. VII. 4-én NAGY Imrét a minisztertanács elnökévé, SINGER Ernőt [GERŐ Ernő] első elnökhelyettesévé, és egyúttal belügyminiszterré nevezték ki. SINGER Ernőt [GERŐ Ernő] belügyminiszteri kinevezésével – tisztségét 1953. VII. 4-e és 1954. VII. 6-a között látta el – a hatalom szempontjából döntő fontosságú tárca élére a súlyos bűnöket elkövető korábbi politikai vezetés egyik prominens tagja ke-

rült, akinek a kettős tisztséggel a gazdasági, és a belbiztonsági döntések előkészítésében, elfogadtatásában és végrehajtásában egyaránt meghatározó szerep jutott.¹

A rendészeti minisztérium²

A szovjet pártvezetés ajánlása és a MDP Központi Vezetősége állásfoglalása alapján SINGER Ernőt [GERŐ Ernő] 1953. VII. 14-én két, lényegében azonos tartalmú előterjesztést készített a MDP Politikai Bizottság és a minisztertanács részére. Mindkét javaslat a MDP Központi Vezetőség 1953. VI. 28-án elfogadott határozata alapján abból indult ki, hogy a belügyi tárca helyi tanácsok feletti felügyeleti jogkörét elvonták, hogy azt a továbbiakban a minisztertanács gyakorolhassa. Az Államvédelmi Hatóság, mint önálló szervezetként való megszüntetése nyomán apparátusát és tagjait összevonják a belügyi tárccával, ugyanakkor a büntetés-végrehajtás nem került vissza az igazságügyi tárca felügyelete alá. Az összevonástól, az internálótáborok felszámolásától, a bebörtönzöttek számának csökkentésétől az apparátus kisebb létszámát, költségvetése számottevő mérséklődését, a lakásokká visszaalakítható irodaépületek felszabadítását várták.

Az MDP Politikai Bizottsága 1953. VII. 15-én jóváhagyta a belügyi tárca és az Államvédelmi Hatóság összevonását, a tárca új szervezeti felépítését, és a központi hivatali apparátus létszámát. A közvetlen pártirányítás elve alapján a minisztertanács változtatás nélkül meghozta a döntést az Államvédelmi Hatóság önállóságának megszüntetéséről, és a belügyi tárccal való összevonásáról. SINGER Ernőt [GERŐ Ernő] belügyminiszterként NAGY Imre miniszterelnököt tájékoztatta arról, hogy a minisztertanács elé terjesztett javaslat az egyes osztályok elnevezésénél fedőnevet használt, az egyes részlegek adatait konspiratív okokból nem adta meg. A miniszterelnöknek írt jelentés a belügyi tárca tényleges helyzetét vázolja szólva arról, hogy a miniszter közvetlen irányítása alá hat szervezeti egység, a belügyminisztériumi titkárság, a Kormányörtség, az ellenőrzési, személyzeti, vizsgálati, terv- és pénzügyi főosztály tartozott.

A miniszter első helyettese – PIROS László államvédelmi vezérőrnagy, az Államvédelmi Hatóság korábbi vezetője – irányította a Belső Karhatalmat, a Határőrséget, az Országos Rendőrfőkapitányságot, a katonai elhárítást, az anyagi- és technikai osztályt.

A belügyminiszter egyik helyetteséhez tartoztak az állambiztonsági csoportok, az operatív értékelő, nyilvántartó és technikai részlegek, a Külföldieket Ellenőrző Országos Központi Hatóság (KEOKH), a kémelhárító, a hírszerző, a belső reakció elleni harc, és a környezetelő és lefigyelő osztályok.

A belügyminiszter másik helyettesének hatásköre az adminisztratív és a gazdasági, a börtönügyi, a cenzúra, a hír, az állami titkok védelme részlegekre, valamint az ipari, a mezőgazdasági, a közlekedés és híradás elhárító osztályokra, a Légó Parancsnokságra és a Tűzrendészeti Igazgatóságra, tovább a kiszolgáló, kisegítő részlegekre terjedt ki.

A központi apparátus teljes létszáma 5 588 személyt jelentett, ez 2 565 beosztottal kevesebb volt, mint a korábbi Belügyminisztérium és Államvédelmi Hatóság alkalmazottainak az együttes apparátusa.

A belügyi tárca új szervezeti felépítése az igen széles értelemben felfogott „rendőr-minisztérium” képét mutatta. Az új miniszter – SINGER Ernőt [GERŐ Ernő] – és első helyettese – PIROS László – a ROSENFELD Mátyás [RÁKOSI Mátyás] köré tömörült szűkebb pártvezetés tagja, illetve bizalmasa volt, és ebben a szellemben irányította az egypárti vezetési rendszerre épülő, és lassan-lassan posztsztálinistává váló diktatúra védelme szempontjából legfontosabb területeket.

A NAGY Imre miniszterelnöknek írott jelentésből egyértelműen nyilvánvalóvá vált, hogy a minisztertanács tagjai csak előzetesen szűrt, és erőteljesen korlátozott információkat kaphattak a belügyi tárca új struktúrájáról, velük szemben tovább élt az ötvenes évtized első éveiben teret nyert „éberség”, valójában a bizalmatlanság gyakorlata. A tényleges irányítás változatlanul a MDP Politikai Bizottsága tagjai kezében maradt. A belügyi tárca alkalmazotti létszáma az előterjesztésben jelzett-hez képest valójában tényleges megtakarítást nem jelentett,

mivel nem vette figyelembe a tárcától a minisztertanács felügyelete alá sorolt közigazgatási részlegek munkatársait.³

SINGER Ernő [GERŐ Ernő] javaslatának előkészítésével egy időben az Államvédelmi Hatóság önállósága, létszáma, és befolyása megőrzése érdekében az új szervezeti struktúrára vonatkozóan egy példányban rögzítette saját elképzeléseit. Előterjesztése szerint az átszervezést követően az Államvédelmi Hatóság helyett Államvédelmi Főigazgatóság jönne létre 8 önálló igazgatósággal: elhárító, titkos politikai, gazdasági ellenforradalom elleni, közlekedési, hírszerző, katonai kémelhárító, gazdasági, és káder igazgatóság elnevezéssel. Az igazgatóságok mellett önálló részlegként tovább működne a Kormányórség, az ellenőrzési, az operatív nyilvántartási és levéltári, az operatív technikai, a lefigyelési és környezetanulmányozó osztály, valamint a futárszolgálat. Ennek a javaslatnak az elfogadása az Államvédelmi Hatóság Belügyminisztériumon belüli különálló továbbélését, önálló működését tenné lehetővé. SINGER Ernő [GERŐ Ernő] a javaslatot nem vette, az adott helyzetben nem vehette figyelembe – a NAGY Imre nevéhez fűződő „új szakasz politikájának” erőviszonyai ezt ekkor nem tették lehetővé –, azonban az államvédelem apparátusának megnyugtatóására, egyetértésével és támogatásával első helyettese PIROS László államvédelmi vezérőrnagy lett.

A belügyi tárca és az Államvédelmi Hatóság összevonását követően nem történt változás a pártirányítás közvetlen érvényesülésében. Ezt tükrözte, hogy a MDP Politikai Bizottsága 1953. VII. 15-én határozatot hozott a 11 tagú Belügyminisztérium Kollégiuma elnevezésű új, operatív tanácsadó és irányító testület létrehozásáról, amelynek tagjai közül heten államvédelmi tiszti rendfokozattal rendelkeztek. Ezzel a döntéssel az MDP felső vezetése szűk keretbe szorította NAGY Imre, az új miniszterelnök, és a minisztertanács tagjai irányító, ellenőrző szerepének az érvényesülését.⁴

1953. VII. 15-én az MDP Politikai Bizottság, majd a minisztertanács is az Államvédelmi Hatóság és a belügyi tárca összevonása mellett döntött. A létrehozott új Belügyminisztérium – szakítva az 1848. és az 1867. évi törvények szellemé-

vel, a mintegy évszázados hagyománnyal és gyakorlattal –⁵, elveszítette közigazgatási ügykörét, közjogi teendőit, és kifejezetten rendészeti (állambiztonsági és rendfenntartási) szervezetté, a belső ügyek irányítójából „rendőr-minisztériummá” vált. Az új feladatú és hatáskörű Belügyminisztérium magába foglalta az Államvédelmi Hatóságot, a Kormányőrséget, az egységes vezetés alá vont Belső Karhatalmat és Határőrséget, a közrendészeti főosztályból létrehozott Országos Rendőrfőkapitányságot, a légoltalom, a tűzoltóság, a büntetés-végrehajtás országos parancsnokságát, a KEOKH-t, valamint a munkájukat kiszolgáló, segítő anyagi-technikai részlegeket. Az összevonás során az Államvédelmi Hatóság osztályait, csoportjait változtatás nélkül beemelték a Belügyminisztérium új szervezetébe. A büntetés-végrehajtás belügyminisztériumi irányítás alá vonása szintén a hagyományosnak tekinthető korábbi gyakorlattal való szakítást jelentette, és törvényességi problémákat vetett fel. Ugyanakkor változatlanul tovább dolgoztak a tárca keretében a szovjet tanácsadók – javaslataik valójában utasításnak számítottak –, akiknek a kor színvonalát tekintve igen magas szintű ellátásáról, bérezéséről a magyar költségvetés gondoskodott.

A belügyi apparátus összlétszáma az átszervezés után 43 820 fő lett, ebből a központban, a minisztériumban 7 602 hivatásos és polgári személy dolgozott. A létszám megtakarítás végül is a tervezettnél nagyságrenddel kevesebb lett. Az összlétszám 3 882 fővel, a központi apparátusban 1 765 alkalmazottal – az eredetileg tervezett 2 565 fővel szemben – csökkent. Ugyanakkor 1954 áprilisáig az államvédelmi apparátus létszáma a területi – megyei, járási – szerveknél 955 fővel, 61,1%-kal nőtt. Az összevonást követően a rendőrség személyi állománya csökkent, a tisztikarban folyamatossá vált a fluktuáció, a tiszthelyettesi létszámot az alacsony fizetés, és a rossz munkakörülmények miatt valójában soha nem tudták feltölteni. Az államvédelem és a rendőrség személyi állományát egyaránt az alacsony iskolai végzettség, a folyamatos cserélődésből eredő tapasztalatlanság, képzetlenség jellemezte.⁶

PIROS László minisztersége

ROSENFELD Mátyás [RÁKOSI Mátyás] és támogatói politikai „gyengeségének” elmúlásával, a régi vezetés tagjai befolyásának megerősödésével enyhíteni lehetett a hatalom koncentrációját. Ennek részeként SINGER Ernő [Gerő Ernő] megvált a belügyi tárcától, helyét első helyettese, PIROS László államvédelmi vezérőrnagy foglalta el, aki 1954. VII. 6-ától 1956. X. 25-ig ült a miniszteri bársonyszékben. PIROS László miniszteri ténykedése kezdetén ismételten átszervezte a tárcát. Az átalakítást követően – amely mintának az önálló Államvédelmi Hatóság és Belügyminisztérium szervezeti felépítését tekintette – a miniszter 5 miniszterhelyettesel, 32 parancsnoksággal, önálló főosztállyal és osztállyal, továbbá a 20 megyei, budapesti rendőrségi főosztállyal dolgozott. Ez a szervezeti tagoltság az Államvédelmi Hatóság, és a Belügyminisztérium egyesítését megelőző struktúrához képest változást alig jelentett.

Az 1953-as összevonást megelőzően a Belügyminisztériumban a miniszter mellett 2 helyettes, 13 önálló főosztály, és osztály működött. Az Államvédelmi Hatóságnál a vezető alárendeltségében 3 helyettes, a megyei, budapesti főosztályok, és 13 parancsnokság, önálló főosztály, és osztály dolgozott. 1953-ban a miniszterhelyettesi vezetéssel működő közigazgatási területet – 2 főosztállyal –, a minisztertanács irányítása alá helyezték, ennek ellenére PIROS László minisztersége idején a miniszterhelyettesi rangú vezetők ugyanannyian maradtak, az elkülönült szervezeti egységek – parancsnokságok, az önálló főosztályok és osztályok – száma összességében négygyel lett kevesebb.

Ezzel a tárca szervezeti felépítése a különböző részlegeknél az 1953-ban végrehajtott egyesítést megelőző struktúrát öltötte magára. Az állambiztonsági és rendvédelmi — a pártállami terminológia szerinti rendészeti — jellegű Belügyminisztérium vezetésében már 1953-ban az Államvédelmi Hatóság különböző szintű irányítói jutottak meghatározó szerephez. Az Államvédelmi Hatóság továbbélő döntő szerepét az összevonas utáni belügyi tárcában jól mutatta, hogy a központi szervek 32 vezetője közül 27, a területi főosztályok 20 irányítójá-

ból 11 államvédelmi rendfokozatot viselt. Ez a gyakorlat különösen azt követően vált egyértelművé, hogy PIROS László államvédelmi vezérőrnagy látta el a miniszteri tisztséget.⁷

1953 nyara és 1956 késő ősze között a belügyi tárca feladatköre a közigazgatási, közjogi feladatok átcsoportosítását követően a rendőri és az államvédelmi tevékenység irányítására szűkülte le. A két feladatkör közül az 1989-ben kibontakozott rendszerváltoztatásig a domináns szerep mindig az államvédelemnek jutott, a rendvédelmi feladatok ellátása emellett háttérbe szorult, gyakorta az államvédelem kiszolgálójává vált.

A belügyi tárca ezekben az években elsődleges feladatkörét tekintve az államvédelem minisztériumává vált, amelyben az operatív részlegek befolyása, hatásköre a korábbi időszakhoz képest jelentősen kiszélesedett. Ennek következményeként vontatottan és korlátozottan haladt a „szocialista” törvényesség helyreállítása, az ezen elveknek megfelelő működés kereteinek a kialakítása és érvényesítése, az 1953 előtti törvénysértő tevékenység mindennapi gyakorlatával való szakítás. Az operatív munka igényeinek megfelelően az összevonáskor végrehajtott létszámcsökkentést, az apparátus újabb, jelentékeny bővítése váltotta fel. 1955 kora nyarára a belügyi tárca hivatásos és polgári alkalmazottainak száma 62 972 főre emelkedett. Ez az 1953-as összevonás utáni együttes létszámot jelentősen – 43,71%-kal – meghaladta.

A MDP Politikai Bizottsága a közvetlen pártirányításnak megfelelően rendszeresen, általában évente, esetenként gyakrabban megtárgyalta a Belügyminisztérium munkájáról szóló jelentéseket, rögzítette tevékenysége közelebbi és távlati céljait, megfogalmazta politikai és szakmai elvárásait. Az állami és a közvetlen pártirányítás kettősségében a domináns, meghatározó szerepet a pártirányítás töltötte be. A MDP Politikai Bizottság határozta meg a minisztérium egyes szerveinek feladatait, az ezek végrehajtásához felhasználható személyi feltételeket és anyagi eszközöket, a munkamódszereket. Az MDP belügyminisztériumi pártszervezetének végrehajtó bizottságában hivatásos állományúak töltötték be a különböző választott funkciókat és beosztásokat, létszámuk ezekben az években 25

fő volt. A Magyar Szocialista Munkáspárt (MSZMP) Belügyminisztérium Pártbizottságának kiépülését követően 1957-ben a helyi pártapparátus létszáma nem változott.⁸

Az 1954. évi belügyminisztériumi munkáról szóló jelentés előkészítése során felmerült a minisztérium kettéválasztásának a gondolata. NAGY Imre miniszterelnök 1955. III. 1-jén írott levelében úgy vélte, hogy még nincsenek meg teljes körűen annak a biztosítékai, hogy az államvédelmi szervek tevékenységét a későbbiekben ne használhassák fel párt- és népelélenes célokra. Ezért a biztosítékok megfelelő kialakítása érdekében felvetette, hogy meg kellene fontolni az államvédelemnek a Belügyminisztériumtól való ismételt szervezeti különválasztását. A MDP Politikai Bizottsága 1955. III. 24-ei ülésén PIROS László belügyminisztert, EGRİ Gyula miniszterhelyettest, és VÉG Béla Politikai Bizottsági tagot megbízta, dolgozzanak ki javaslatot a minisztérium szétválasztására.

A háromtagú testület a nemzetközi helyzetre, a külső és belső ellenséges tevékenységre és a belügyi apparátus folyamatosan növekvő feladataira hivatkozva a minisztérium kettéválasztását javasolta önálló Belügyminisztériumra, és Államvédelmi Minisztériumra, illetve másik megoldásként Belügyminisztériumra, és a minisztertanács mellett működő Államvédelmi Bizottságra. Ez utóbbi javaslat lényegét tekintve megfelelt a Szovjetunió egykorú belügyi irányítási rendszerének. A Politikai Bizottság 1955. VI. 16-án megvitatta a javaslatokat, és a kettéválasztást végül is elutasította. A Belügyminisztérium kettéválasztását célzó javaslat elutasítása ellenére 1956 elejétől a Belügyminisztérium Kollégiuma mellett két különálló döntéshozó testület működött a tárcán belül. A Belügyminisztérium 1953 nyara óta dolgozó kollégiuma mellett felállított Államvédelmi Kollégium és Rendőri Bizottság a később megvalósítandó szervezeti megosztás előképét jelentette, a tényleges végrehajtásra azonban 1956-ban már nem nyílt lehetőség.⁹

A belügyi tárca rendszeresített létszáma 1956. IV.16-án 62 186 fő volt, amely az egy évvel korábbi személyi állományhoz képest minimális csökkenést jelentett. A rendszeresí-

tett létszámon belül az államvédelem 5 845 főnyi személyi állománya alig maradt el az 1953-ban végrehajtott egyesítést megelőző 5 882 főtől. Az államvédelmi szempontok előretörésére utalt, hogy az Államvédelmi Kollégium 1956. VII. 25-én tartott ülésén döntés született a IV., az V. és a VIII. osztály főosztálya szervezéséről. Ezek az új főosztályok a belső reakció elleni harccal, az ipari szabotázsok elhárításával, a kapitalista országok követségei, a kapitalista országból érkező személyek, az ellenséges tevékenységgel gyanúsított magyar állampolgárok megfigyelésével foglalkoztak.¹⁰

Forradalom és megtorlás

1956 nyarától az évek óta a magyar társadalomban halmozódó feszültségek a Belügyminisztérium apparátusára is hatottak. A vezető belügyi tisztek egy része szimpátiával figyelte, támogatta a Petőfi-kör vitáin elhangzottakat, egyetértett az ott megfogalmazott bírálatokkal, javaslatokkal. Az állományon belül többen elítélően hangoztatták, hogy a tárca és a területi szervek vezető posztjait elsősorban államvédelmi tisztek töltötték be, és az államvédelmi állományúak a rendőröknél magasabb fizetést kaptak. A forradalom kirobbanását és győzelmét követően PIROS László belügyminisztert leváltották, helyét 1956. X. 25-étől MÜNNICH Ferenc töltötte be, akit NAGY Imréhez fűződő korábbi személyes kapcsolatai miatt állítottak a tárca élére. Megkezdődött az egységes demokratikus rendőrség megszervezése. MÜNNICH Ferenc, aki a proletárdiktatúra, az egypárt rendszerű hatalomgyakorlás eltökélt híve volt, október végén szembefordult a demokratizálódással, és elhagyta Budapestet.

1956. XI. 4-étől 1957. II. 28-ig – amikor BISZKU Béla vette át a Belügyminisztérium irányítását – MÜNNICH Ferenc, mint a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány elnökhelyettese, a fegyveres erők, és közbiztonsági ügyek minisztereként irányította a Belügyminisztériumot is, tevékeny részt vállalva a megtorlásból, a karhatalom megszervezéséből. MÜNNICH Ferenc az egységes Fegyveres Erők Minisztériumának megszervezése mellett állt ki, azonban a minisztertanács 1956. XI. 27-

én a belügyi és a honvédelmi tárca összevonását elutasította, majd mindkét minisztérium átszervezéséről határozott. A MSZMP Ideiglenes Intéző Bizottsága 1957. III. 12-ei ülésén úgy döntött, hogy a Belügyminisztérium új szervezeti rendjének a kialakításánál érvényesíteni kell a minisztériumok struktúrájára jellemző általános elveket, és a tárca továbbra is a rendvédelmi és államvédelmi ügyek irányítója maradjon, a közigazgatás kérdéseivel ne foglalkozzon. A testület nem értett egyet a minisztérium szervezetében a javasolt csoportfőnökségek felállításával, helyettük főosztályok szervezéséről döntött. Változatlanul a tárca keretében maradt a Határőrség, a Légoltalom, a Büntetés-végrehajtás, a Tűzoltóság, és a Karhatalom országos parancsnoksága. A szervezés alatt álló Munkásőrség felett az ilyen irányú törekvések dacára csak a szakirányítás lehetőségét kapta meg a Belügyminisztérium, a rendelkezési jogot nem, azt kizárólag a Magyar Szocialista Munkáspárt Ideiglenes Intéző Bizottsága, napi szinten a Központi Bizottság Adminisztratív Osztálya gyakorolta. A közvetlen pártirányításnak a korábbi években kialakult gyakorlata változatlanul tovább érvényesült.¹¹

A közvetlen pártirányítás fenntartásával, és érvényesítésével hozott döntés alapján épült ki 1957 tavaszán-nyarán a Belügyminisztérium új szervezeti rendje. Az 1957. VIII. 18-án készült szervezeti rend értelmében a miniszter mellett változatlanul 5 helyettes dolgozott. Közvetlenül a miniszter felügyelete alá tartozott a tárca titkársága, a KEOKH, és az útlevelesztály. A belügyminiszter első helyettes irányította az egykori Államvédelmi Hatóság feladatait ellátó politikai nyomozó, hírszerző, elhárító főosztályt, osztályokat, részlegeket és az ide sorolt Kormányőrséget, összesen 15 szervezeti egységet. A három miniszterhelyettes közül az egyik, mint az Országos Rendőrfőkapitányság vezetője felügyelte a karhatalmat, a bűnügyi, a közbiztonsági, a politikai nevelő, a vasúti főosztályokat, a rendőrség személyzeti, kiképzési és igazgatásrendészeti osztályait. A másik miniszterhelyettes, mint a személyzeti főosztály vezetője négy osztályt irányított: személyzeti, tanulmányi és módszertani, szervezési, fegyelmi. A harmadik mi-

niszterhelyettes a kilenc részlegre tagolódó gazdasági, ellátási területet felügyelte. A negyedik miniszterhelyettes irányította a határőrség, a légalatom, a büntetésvégrehajtás és a tűzoltóság országos parancsnokságait. A Belügyminisztérium területi szervei a parancsnokságoknak megfelelően tagolódva épültek fel, közvetlen központi irányítás alatt. A belügyi tárca keretében – amelynek létszáma ekkor meghaladta a 70 ezer főt – 42 önálló parancsnokság, főosztály, osztály dolgozott, valamivel kevesebb, mint az 1953-1956. közötti időszakban. A Belügyminisztérium szervezeti rendje azonban hamarosan átalakult, visszaállt a főcsoportfőnökségek rendszere, és a büntetésvégrehajtás feletti irányítási jogkör átkerült az Igazságügyminisztérium hatáskörébe.

Az 1956-os forradalmat követő megtorlás sajátosságaihoz kapcsolódva, és egyúttal az ellenségkép módosulásához igazodva a belső reakciót elhárító osztályon belül megszüntették a jobboldali szociáldemokraták, és aktív tevékenységet kifejtő pártellenes, trockista gyanús elemek elleni harc alosztályát, amely elsősorban a második világháború előtt a munkásmozgalomban részt vevő párttagok és pártonkívüliek ellen lépett fel. Új, önálló részlegként megszervezték a nemzeti kommunizmust ellenséges szándékkal terjesztőkkel operatív, hálózati és nyomozati szinten foglalkozó csoportot, amely NAGY Imre és követői tevékenységének a felderítését végezte. Ugyanakkor sajátos módon a rendőrségről szóló 1956. XII. 30-án kihirdetett törvényerejű rendelet 1. paragrafusa rögzítette *„A Belügyminisztérium államvédelmi szerveinek a megszüntetése folytán az állam belső és külső biztonsága elleni bűncselekmények nyomozása a rendőrség hatáskörébe tartozik.”* A hatalmat gyakorló pártpolitikusok félelmének legfőbb tárgya továbbra is az országon belüli „ellenség” maradt. A „külső ellenségre” általában úgy tekintettek, mint a „belső ellenség” esetleges támogatója. A „külső ellenség” elleni harccal azonban a „belső ellenséggel” szemben kevesebbet foglalkoztak, mivel úgy ítélték meg, hogy az ország területén tartózkodó szovjet csapatok biztosítják a „külső ellenség” esetleges fegyveres támadásával szembeni védelmet.¹²

1957 nyarára kiépült a belügyi tárca új szervezeti rendje, amely alapstruktúráját tekintve – az elnevezések változása, a szervezeti rend kisebb mértékű, nem lényegi jelentőségű módosításai dacára – a rendszerváltoztatásig jellemezte a rendvédelmi és államvédelmi jellegű (rendészeti) tárca felépítését. A közigazgatási, közjogi feladatkörök a minisztertanács hatásköréből csak a rendszerváltoztatás időszakában kerültek ismét vissza a belügyminisztériumhoz.

Jegyzetek:

¹ BÁLINT ; GYARMATI ; HABUDA: 188-206.p. ; ÖRY ; SÁNTA ; T. VARGA: 234-269.p. ;

² A szerző a korabeli pártállami terminológiát alkalmazza, mely szerint a rendvédelmi és az államvédelmi funkciók gyűjtőfogalmaként használja a rendészet kifejezést (*a szerk.*).

³ BM-KI., Szervezési Osztály 10-2382/1953., 10-2383/1953., 10-2384/1953., 10-2407/0953. számú iratok, 2. számú kötet táblázatai.

⁴ - MNL-OL. MDP.Pol.Biz. 276fond. 53.csoport. 126. őrzési egység. ;
- BM-KI. szervezési osztály II-2929/1953., II-2930/1953.sz.iratok.
- KAJÁRI

⁵ 1848/III.tc. ; 1867/VII.tc. ; 1867/VIII.tc.

⁶ KAJÁRI: op.cit. I.köt. 24-28.p.

⁷ BM-KI. szervezési osztály II.sz.kötet.

⁸ BM-KI. szervezési osztály 33-1495/1953., 33-460/1955., 33-501/1956., 16-69/1958.sz. iratok.

⁹ MNL-OL. MDP.Pol.Biz. 276fond. 53.csoport.

¹⁰ - BM-KI. szervezési osztály 33-248/1956.; 33-619/1956.sz.iratok.
- KAJÁRI: III.köt. 719-732.p.

¹¹ HUSZÁR — SZABÓ ; KISZELY ; KRAHULCSÁN ; BALOGH: II.köt. 311-314.p. ; FEITL: 79-116.p. ; BOTOS ; CSEH — OKVÁTH

¹² 1956/35. (XII. 30.) tvr.

Forrás- és irodalomjegyzék (a jegyzetekben alkalmazott rövidítések oldása):

MONOGRÁFIÁK KISMONOGRÁFIÁK ÉS HASONLÓ JELLEGŰ KÖTETEK

- BOTOS (11.;) — BOTOS János: *Münnich Ferenc a forradalmár, a politikus, a katona*. Budapest, 1987, BM Kiadó. 131 p. HU-ISBN 963 77 0318 7.
- CSEH — OKVÁTH (11.;) — CSEH Gergő Bendegúz — OKVÁT Imre (szerk.): *A megtorlás szervezete. A politikai rendőrség újjászervezése és működése 1956-1962*. Budapest, 2013, Állambiztonsági Szolgálati Történeli Levéltára – L'harmattan. 576 p. HU-ISBN 978 963 23 6679 0.
- GYARMATI (1.;) — GYARMATI György: *A Rákosi korszak. – Rendszerváltó fordulatok évtizede Magyarországon, 1945-1956*. Budapest, 2013, Rubicon Ház Bt. 528 p. HU-ISBN 978 963 98 3911 3.
- HUSZÁR – SZABÓ (11.;) — HUSZÁR Tibor – SZABÓ János: *Restauráció vagy kiigazítás. A kádári represszió érvényesülése 1956-1962*. Budapest, 1999, Zrínyi Kiadó. 435 p. HU-ISBN 963 32 7327 7.
- KISZELY (11.;) — KISZELY Gábor: *Állambiztonság (1956-1990)*. Budapest, 2001, Korona Kiadó. 315 p. HU-ISBN 963 93 7613 2.
- KRAHULCSÁN (11.;) — KRAHULCSÁN Zsolt: *A párt belülről. A politikai rendőrség és az MSZMP a korai Kádár-korszakban 1956-1962*. Budapest, 2003, Állambiztonsági Szolgálatok Történeli Levéltára – L'Harmattan. 256 p. HU-ISBN 978 615 54 3607 9.
- ÖRY (1.;) — ÖRY Károly: *A Belügyminisztérium és szervei az egypárti diktatúrától az 1956-os forradalomig*. Budapest, 2001, BM Kiadó. 64 p. ISBN 963 80 3661 3.
- SÁNTA (1.;) — SÁNTA Iлона: *Politikus pályák*. Budapest, 1984, Kossuth. 317 p. HU-ISBN 963 09 2402 1.

TANULMÁNYOK

- BÁLINT (1.;) — BÁLINT József: Gerő Ernő. *Társadalmi Szemle*, XXXVIII.évf. (1983) 7.sz. 73-82.p. HU-ISSN 0039-971X.

DOKUMENTUMKÖZLÉSEK

- BALOGH (11. ;) — BALOGH Sándor (szerk.): *A Magyar Szocialista Munkáspárt ideiglenes vezető testületeinek jegyzőkönyvei.* Budapest, HU-ISBN 963 80 3537 4.
I.köt. NÉMETHNÉ Vágyi Karola — SIPOS Levente (szerk.): *1956. november 11. – 1957. január 14.* 1993, Intera Design Stúdió – Franklin. 406 p. HU-ISBN 963 80 3538 2.
II.köt. NÉMETHNÉ Vágyi Karola — URBÁN Károly (szerk.): *1957. január 25. – 1957. IV. 2.* 1993, Intera Design Stúdió – Franklin. 444 p. HU-ISBN 963 80 3539 0.
III.köt. BARÁTH Magdolna — FEITL István (szerk.): *1957. április 5. – 1957. május 17.* 1993, Intera Design Stúdió – Franklin. 427 p. HU-ISBN 963 80 3540 4.
IV.köt. BARÁTH Magdolna — RIPP Zoltán (szerk.): *1957. május 21. – 1957. június 24.* 1994, Intera Design Stúdió – Franklin. 381 p. HU-ISBN 963 80 3541 2.
V.köt. BARÁTH Magdolna (szerk. et al.): *1956. november 14. – 1957. június 26.* 1998, Napvilág - Akaprint. 567 p. HU-ISBN 963 90 8203 1.
- FEITL (11. ;) — FEITL István: *A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Titkárságának jegyzőkönyvei 1957. július 1. – december 31.* Budapest-Tatabánya, 2000, Napvilág. 418 p. HU-ISBN 963 90 8256 2.
- HABUDA (1. ;) — HABUDA Miklós (szerk. et al.): *A Magyar Dolgozók Pártja határozatai 1948-1956.* Budapest, 1998, Napvilág Kiadó. 524 p. HU-ISBN 963 90 8202 3.
- KAJÁRI: (4.;6.;10. ;) — KAJÁRI Erzsébet: *A Belügyminisztérium Kollégiumának ülései 1953-1956.* Budapest, HU-ISBN 963 00 6623 8.
I.köt. *1953. július 28. és 1954. június 22. közötti ülések.* 2001, Történeti Hivatal. 879 p.
II.köt. *1954. július 13. és 1955. december 9. közötti ülések.* 2005, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára. 491 p.
III.köt. *1956. január 18. és 1956. október 15. közötti ülések.* 2006, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára. 522 p.
/Állambiztonsági történeti tár, 1./ HU-ISSN 1587-6268.

- T. VARGA (1.;) — T. VARGA György: Jegyzőkönyv a szovjet és a magyar párt- állami vezetők tárgyalásairól (1953. június 13-16.). *Múltunk*, XXXVII.évf. (1992) 2-3.sz. 234-269.p. HU-ISSN 0864-960X.

LEVÉL- IRAT ÉS DOKUMENTUMTÁRI GYŰJTEMÉNYEK

- BM-KI. (3.;4.;7.;8.;12.;) — Belügyminisztérium Központi Irattára (BM-KI)
- MNL-OL. MDP.Pol.Biz. (4.;9.;) — Magyar Nemzeti Levéltár (MNL) , Országos Levéltár (OL) , Magyar Dolgozók Pártja Politikai Bizottság Iratainak gyűjteménye (MDP.Pol.Biz.)

JOGSZABÁLYOK

- 1848/III.tc. (5.;) — 1848/III.tc. független magyar felelős minisztérium alakításáról.
- 1867/VII.tc. (5.;) — 1867/VII.tc. az 1847-1848/III.tc. azon intézkedéseinek, melyek a nádor mint királyi helytartó jogkörére vonatkoznak, módosításáról és a nádorválasztás elhalasztásáról.
- 1867/VIII.tc. (5.;) — 1867/VIII.tc. a minisztérium alakítására vonatkozó 1847-1848/III.tc. 12. § módosításáról.
- 35/1956. (XII. 30.) tvr. (12.;) — 35/1956. (XII. 30.) tvr. a rendőrségről szóló 1955/22.tvr. kiegészítéséről.
BM-KI. Szervezési osztály, 27-341/1957.sz. irat. 2.számú kötet táblázata.

Mellékletek jegyzéke:

I.sz. jegyzet

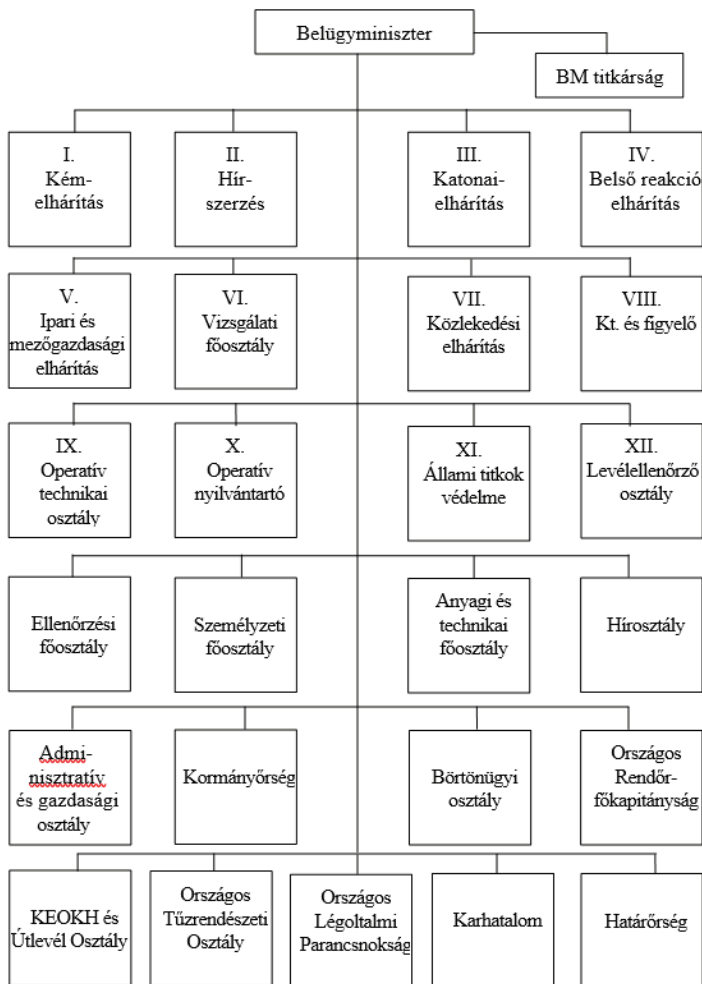
Az Államvédelmi Hatóság és a Belügyminisztérium szervezeti felépítése az összevonást követően 1953-ban.

II.sz. jegyzet

A Belügyminisztérium központi szervezete 1957.

Az Államvédelmi Hatóság és a Belügyminisztérium szervezeti felépítése az összevonást követően 1953-ban.

Forrás! ÖRY Károly: *A Belügyminisztérium és szervei az egypárti diktatúrától az 1956-os forradalomig.* Budapest, 2001, BM Kiadó. 62 p. HU-ISBN 963 80 3661 3.

